

Budapestre vonatkozó ujságcikkek

Szerző:

Tábori Kornél

Cím:

Puritánok puritánja

Forrás:

Ujság

(Hely)

(Idő)

(Köt. v. füz.)

Osztályozás

Tárgy

92

Hely

Irányi Dániel

Idő

"1942"

Személy

Puritánok puritánja

— Irányi Dániel halálának félszázados évfordulójára —

Ötven éve, hogy Irányi Dániel, a függetlenségi és 48-as párt elnöke meghalt, nyíregyházi unokaöccse, Meskó László dr. városi főügyész házában.

Ugy parentálták el, mint „a magyar közélet legtisztább jellemű harcosát és kétségtelenül legtiszteltebb alakját, a demokratizmus igazi elveinek zászlótartóját”. Id. Ugron Gábor szerint „ugy emelkedett ki a milliók közül, az egész nemzet sokaságából, mint a szepőlőten emberi karakter ideáljának élő megtestesülése, akire tisztelettel, bizalommal és jóságos szeretettel nézett mindenki”.

A szepesmegyei Toporcon született 1822 április 24-én. Toporc Görgei-birtok volt s Irányi apja mint evangélikus lelkész élt ott. Görgei Arturhoz gyermekkori emlékek kötötték Irányit s ezekre az emlékekre hivatkozva kérte később Világos alatti Görgeit — rendkívül izgalmas jelenetben —, hogy gondolja meg, mi lesz a fegyverletétel eredménye.

Az eperjesi kollégiumban oly sikerrel végezte tanulmányait, hogy ott tartózkodása utolsó éveiben a magyar irodalom tanárává választották. Jurátusi éveit 1844-től Pesten töltötte s a forradalom kitöré-

séig működött az ügyvédi pályán. A márciusi ifjúság körében a közcsend fenntartására alakult bizottságnak és a nagyválasztmánynak is tagja volt. A független magyar kormány kinevezése után titkár lett az igazságügyminisztériumban; a pesti Lipótváros pedig képviselőjének választotta. 1848 őszén mint teljeshatalmu kormánybiztost küldték Felső-Magyarországba. A Debrecenbe menekült országgyűlésen Irányi igen éles ítéletet mondott márciusban Görgei hadműveletei felett és azt indítványozta, hogy állítsák haditörvényszék elé. Az április 14-i függetlenségi nyilatkozatot Irányi és Szacsavay vezették be az országgyűlés jegyzőkönyvébe.

Mikor a fiatal magyar hadsereg egymásután vitta ki győzelmeit és hozzáfogtak Buda ostromához, áprilisban Irányit nevezték ki a főváros kormánybiztosává. Munkája minden hazafinak imponált, Hentzi azonban 1849 április 30-án proklamációban tudatta, hogy aki Irányinak engedelmeskedik, rögtönítélő hadbírótság elé állítja.

Közvetlenül a fegyverletétel előtt, augusztus 12-én találkozott Görgeivel a világi Bohus-féle kastélyban, ahol Görgei főhadiszállása volt. A találkozást Irányi maga is

leírta abban a nagy francianyelvű munkában, amely a szabadságharcról számolt be. De leírta Görgei István is, Görgei Artur javára. Irányi keserű szemrehányásokat tett a vezérnek, aki hátat fordítva szólította fel, hogy hagyja magára. Görgei már akkor Frolov orosz ezredessel, Paskievics herceg megbízottjával tárgyalt a fegyverletételről.

Irányit aztán Párisba itélték. Az országban bujdosott 1850 tavaszáig, amikor hamis utlevellel Svájcba menekült s onnan Párisba utazott. A legtöbb emigráns vigasztalan helyzetbe jutott. Irányi egy közeli külvárosban a latin nyelv tanítását vállalta. Ott képezte ki magát a francia nyelvben, — annyira, hogy később Páris első lapjaiba cikkeket, sőt önálló munkákat is írhatott franciául. De Gerandoné, Teleki grófnő gyermekeit és Kiss Miklós ezredes fiát szintén nevelte.

Az emigránsok Catojának nevezték. Szerény anyagi körülményei közt is mindig ő volt az első külföldön, aki megszorult honfitársain segített; inkább maga nélkülözött a legsúlyosabban.

Ha külföldi lapok rosszakaratu forrásokból merítették hazánkról, ha megtámadták, Irányi az első

volt, aki erélyesen, sohase lankadó szívóssággal lépett fel. A lapokban számtalan cikket közölt, amelyek Bach és Schmerling kormányai alatt politikai „bűneinek” lajstromát növelték.

Chassin számára Petőfit tolmácsolta és Chassin, akivel együtt írta meg a szabadságharc kétkötetes történelmét, Irányi közvetítésével mutatta be Petőfit a franciáknak. Hiressé vált leveleket írt a hatvanas évek végén a Vasárnapi Ujság, Hazánk és Külföld, Uj Korszak számára.

Az emigráció mozgalmaiban is jelentős szerep jutott neki. Kossuth nagyrabecsülte és a Teleki László gróf elnöklése alatt működött nemzeti bizottságnak Irányi volt a titkára. 1859-ben Olaszországba ment, a titkosan előkészített mozgalmak miatt. Amikor 1866-ban az olasz kormánnyal együtt magyarországi felkelést készítettek elő, Irányi ismét olasz földre, Firenzébe utazott s onnan Kossuth Berlinbe, a német kormányhoz küldte. Sok politikai missziót végzett, míg a békekötés véget nem vetett az emigráció terveinek.

Irányi visszatért Párisba. 1868-ban Pécs városa képviselőnek választotta s akkor hazatért. Nagy publicisztikai működést fejtett ki s egy ideig a Magyar Ujság-ot is szerkesztette, 1872-ben Békés válsztotta meg és attól fogva mind-

magang egyhangú választással küldték a Házba. Itt súlyos érveit, metsző igazságait nyugodtan, de a meggyőződés harsány szavával tudta hangoztatni. Olyan tekintélye volt, amit ritkaságnak mondtak. Legendásan beszéltek róla az alsóbb néprétegek; neki köszönheték a régi időkből átöröklött barbarizmusnak, a botbüntetésnek eltörlését. Azzal a következetességgel, amellyel negyedszázadon át mindig követelte az általános vallásszabadság kimondását, követelte annak idején egészen a hetvenes évekig

„az emberi méltóságot meggyalázó botbüntetés” eltörlését. Horváth Boldizsár, mint igazságügyminiszter beváltotta neki tett ígéretét s a nép megszabadult „a méltatlan kínzás gyalázatától”.

A kormánypárt elnöke ezt mondta Irányiról: „Ilyen férfinak emléke előtt megszűnik minden pártellen-tél.”

Kossuth koszorújára ezt íratta: „Elhagytál, bajtárs! Követlek!”

Eötvös Károly a temetőben mondott nagyhatású beszédet. A többi közt ezt mondta: „Sokat küzdöttél és sokat szenvedtél. Hazáért és nemzetedért küzdöttél; azért kellett sokat szenvedned. Mert a magyarnak már az a sorsa, hogy legjobb hősei szenvedjenek, legrosszabb áruói pedig boldoguljanak s a bátor hazafiság és annak méltó jutalma egymást soha ne ismerjék, egymással soha ne találkozzanak.”

Tábori Kornél